

Handelingsverlegenheid rond levensbeschouwelijke vorming

Door Jos van Remundt

Veel leerkrachten weten niet hoe ze vorm kunnen geven aan levensbeschouwelijke vorming in de school. Dat constateerde Coby Speelman in een onderzoek in 2013. Een van de redenen is dat ze vrijwel geen band met een godsdienst hebben en ook niet bekend zijn met de inhoud van de tradities. Ook hebben veel scholen vaak ook leerlingen met een niet-godsdienstige achtergrond. Leerkrachten zijn daarmee niet of weinig bekend en besteden er nauwelijks aandacht aan. Coby Speelman zegt dat er sprake is van handelingsverlegenheid bij leerkrachten wat betreft het vak levensbeschouwing.

Op basis van haar onderzoek werd gepleit voor meer nascholing en materiaal op dit gebied. Speelman zegt daarover: 'De kennis en vaardigheden van leerkrachten moeten ten aanzien van levensbeschouwelijke vorming flink bijgespijkerd worden'.

Er zijn initiatieven van levensbeschouwelijke docenten om dit vak verplicht te stellen voor alle scholen, zowel bijzondere als openbare. Verplicht stellen vanuit de aanname dat de leerkrachten handelingsverlegenheid hebben en hier best voor open staan, lijkt mij een goed idee. Maar mijn ervaring is: Men wil hier gewoon niet aan! Hiervoor zijn allerlei redenen zoals tijdsdruk, andere prioriteiten. En men is bang zich te verbinden met een of andere levensbeschouwing. Want hoe je het ook wendt of keert, dit vak is in geen enkel opzicht waardenvrij. In mijn werk als docent op de pabo in Deventer blijkt dat slechts een kwart tot een vijfde van de studenten belangstelling heeft voor het vak levensbeschouwing en zich daar ook voor wil inzetten. En wanneer ik gesprekken heb met schooldirecties en besturen, wordt mij ook duidelijk dat dit onderwerp niet in de top tien staat.

Artikel 23 van de Grondwet, over de vrijheid van onderwijs, is uniek en gaat nu al honderd jaar mee, maar staat van tijd tot tijd wel onder spanning. Dat blijkt uit de ambivalente houding van veel bestuurders, docenten en leerkrachten ten opzichte van het vak levensbeschouwing. Op 23 januari 2017 kwamen in een bijeenkomst over artikel 23 aan de Vrije Universiteit te Amsterdam deze vragen en spanningen weer aan de oppervlakte. Er kwamen vragen naar voren zoals: wat doen we als door de religieuze opstelling van bepaalde leerlingen problemen in de lessen levensbeschouwing ontstaan als bijvoorbeeld de evolutietheorie aan de orde komt?

Deze vragen werden voorgelegd aan de toenmalige minister van Onderwijs Bussemaker, met naast haar zes oud-ministers en staatssecretarissen van Onderwijs, zoals Jos van Kemenade, Wim Deetman, Tineke Netelenbos, Maria van der Hoeven. Van Kemenade antwoordde: 'In artikel 23 staat dat moet worden voldaan aan de eisen van deugdelijkheid zoals de samenleving - lees daarvoor de overheid - die stelt op het gebied van onderwijswetgeving en natuurlijk de totale wetgeving van de overheid. Deetman

ging hier verder op in en legde uit dat juist de eindtermen een kader geven waaraan de scholen moeten voldoen. Deze eindtermen of kerndoelen werden in 1998 vastgesteld en ondanks verzet van confessionele kant opgenomen in de deugdelijkheidseisen waaraan ook bijzondere scholen zich moeten houden.

In de praktijk bleek dat veel scholen behoefte hadden aan concretisering van deze doelen en om die reden heeft SLO, het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling, ook tussendoelen en leerlijnen ontwikkeld waaronder die van 'burgerschapkunde' en 'geestelijke stromingen'. Bijzonder is hier ook weer dat aan deze vakken na twintig jaar vrijwel geen aandacht wordt besteed. In mijn werk geven de meeste studenten aan dat ze het nut van het verplichte vak niet zien zitten omdat: 'dit vak wordt niet gegeven op de basisschool'. Met andere woorden, de studenten komen met enige weerstand bij mij in de les.

Wanneer zij echter na de lessencyclus van zeven lessen hun bevindingen opschrijven, zijn ze vrijwel unaniem dat dit vak noodzakelijk is op de basisschool. Een reactie van een student die mijn les volgde is illustratief: 'Op de basisschool waarop ik vroeger zat en in mijn huidige stageklassen wordt het vak geestelijke stromingen niet aangeboden. Alleen rondom feesten wordt er gepraat over geloof en af en toe wordt er voorgelezen uit de kinderbijbel. Ik had dus weinig referentie met hoe het vak goed aangeboden kon worden en met het belang van het vak in een steeds meer seculariserende en individualistische samenleving. In de verschillende lessen, maar ook in de lessen waar wij zelf aan de slag gingen met de levensvragen, heb ik meegemaakt hoe belangrijk een open dialoog is waarin mensen hun verschillende meningen vertellen en veel van elkaar kunnen leren'.

Met andere woorden: vakken als 'geestelijke stromingen' en 'burgerschapsvorming' bieden voldoende kader en ruimte tot een aanzet om bij studenten en kinderen hun eigen beschouwing op de levensvragen te ontwikkelen en te ontdekken hoe andere mensen dat ook doen. En in de lessen burgerschapkunde kunnen onderwerpen als gelijkheid, vrijheid, verantwoordelijkheid explicieter aan de orde komen.

Samenvattend: laten de scholen met de opleidingen ernst maken door hun tijd en energie te steken in de vakken 'geestelijke stromingen' en 'burgerschapkunde'. Men blijkt hier wel meer voor te motiveren dan voor levensbeschouwing. Dan is mijn suggestie dat wanneer deze vakken goed ingevoerd zijn en ook uitgevoerd worden, de school altijd nog kan overwegen of het invoeren van het vak levensbeschouwing noodzakelijk is.

Geïnteresseerd? Stuur een mailtje naar:
contact@stichtingechelon.nl

Inspiratie, StichtingEchelon.nl